

Šintó, jediné náboženství, které vzniklo na japonské půdě, představuje rozsáhlý komplex náboženských představ, praktik a institucí, které se vynořily na počátku japonských dějin. Nepatří k tzv. velkým náboženstvím světa, jako křesťanství, islám nebo buddhismus, nemá žádná posvátná písma, ani žádný přesně vymezený systém příkazů a morálních pravidel, která by věřící měli dodržovat. Je to poměrně volná směs uctívání nejrozličnějších přírodních božstev a víry v mytologické prapředky japonského národa. Je v obou svých formách - v podobě lidového kultu, zakořeněného v určité lokalitě, i v podobě organizovaného nadlokálního náboženství - výrazem mnohých rysů národního charakteru Japonců. Zatímco jeho oficiální podoba vznikala a trvala v souvislosti se specifickými politickými představami, byl lidový kult spíše než náboženstvím výrazem nejvnitřnějšího citění japonského člověka. Obě tyto formy se nazývají slovem šintó- cesta bohů.

Šintoismus je orientován na radostné stránky života a vyznává vděčnost přírodě za její dary. Největší strach má z nemoci a smrti, které představují "znečištění" i pro všechny ostatní lidi kolem postiženého.

U kořenů šintoismu stojí uctívání kami. Toto slovo, které se píše stejně jako výraz "horní" nebo "nahore", se do cizích jazyků překládá obvykle jako bůh nebo božstvo, ale tento překlad není zcela správný. V původním smyslu není kami přisuzována žádná konkrétní podoba nebo dokonce přímá personifikace. V souladu s významem znaku se kami bralo jako jakási vyšší nadpřirozená duchovní síla, kterou v sobě mají určité předměty, ať už přírodní výtvořiny jako skály, vodopády, stromy, háje, prameny a podobně, nebo předměty vytvořené lidmi, například meč, hraniční kameny... Posvátnost jim může propůjčit jejich krása, neobvyklý tvar, velikost, užitečnost, příběh, který se s nimi spojuje nebo pouze cit toho, kdo zde kami uctívá. Všechna taková místa, kde kami sídlila, byla posvátná. Zprvu se kami uctívala pouze tak, že se takové místo ohraničilo provazem z rýžové slámy zvaným šimenawa, a tím se vymezilo jako rituálně čisté. Někdy se posvátná místa obehnila plotem, který zcela nebo jen částečně zakrýval pohled dovnitř. Také brána torii se patrně vyvinula jako znamení nepřekročitelné hranice posvátného okrsku. Během doby se stala symbolem šintoistické svatyně nebo spíše symbolem sídla božstva vůbec. Všechny brány torii zachovávají stejný princip: dva sloupky spojené dvěma břevny, z nichž horní oba sloupky překrývá. První svatyně se objevují v době mohyl Kofun, ovšem nejstarší dochovaná šintoistická architektura pochází z 11. a 12. stol. Avšak díky zvyku svatyně pravidelně přestavovat, aby byly rituálně čisté, zachoval se typ staveb o řadu století starších.

Lidé věřili, že při uskutečnění určitých obřadů se jim kami odvděčí poskytnutím ochrany. Tyto kolektivní rituály, jejichž podstatnou částí byl tanec, zpěv a hudba a které se nazývaly macuri. Konaly se pod širým nebem v místě, kde předpokládané kami sídlilo, a v zemědělské společnosti v nich přirozeně značný význam měly prosby a díkyvzdání za úrodu. Některá kami měla omezenou působnost na určité nevelké místo, jiná jsou uctívána po celé zemi, např. Inari - kami rýže. Postupem doby si lidé z jednotlivých vesnic a rodů vytvářeli také svá vlastní božstva. Většinou to byl společný předek příslušné skupiny a uctívat jej mohl vždy jen její žijící vládce. Pro císařský rod se takovýmto hlavním ochráncem stala bohyně slunce Amaterasu, uctívána v Ise.

Dnes je po celém Japonsku rozesteto několik miliónů šintoistických svatyní. Od věřících se nevyžaduje plnění žádných povinností, záleží jen na nich samotných, kdy a jak často se chtějí zúčastňovat různých obřadů ve svatyních. Hlavní součástí šintoistické bohoslužby je vzdání holdu kami, jemuž je svatyně zasvěcena, oběť a modlitba, k níž patří několikrát tlesknutí rukama. Tento zvyk se udržuje od nejstarších dob a má se jím napomoci vnitřnímu soustředění návštěvníků svatyně a zároveň upoutat pozornost kami.

Velký důraz se kladl na rituální čistotu a dodržování tabu. Smrt, nemoc či přírodní pohroma byly považovány za zlo, jehož šíření měl zabránit půst, vyžadovaný od těch, kdo s tímto zlem přišli do styku. V čínských zprávách o obyvatelích Japonska se píše, že příbuzní zemřelého museli dodržovat půst po deset dnů, než bylo tělo pochováno. Půst měl přitom široký význam zdrženlivosti od normálního života a jeho běžných zvyklostí. V Kronice Wej je popisován následovně: »Musejí-li jet na moře, přikáže někomu, aby se nečesal a nemyl, nejedl maso a neobcovoval s ženou. To je půst. Skončí-li cesta dobře, bohatě ho odmění, ale potká-li je nemoc nebo neštěstí, domnívají se, že je to proto, že se nedostatečně postil, a zabijí ho.« Z tohoto citátu vyplývá, že půst neměl jen funkci následného očištění, ale také prevence před případným zlem. Kromě půstu byla prováděna také rituální očista, jejíž jednoduché symbolické obřady se zachovávaly i v pozdější době.

Japonský člověk si s mimořádnou intenzitou uvědomoval kvality "čistého" a "ne-čistého". V šintoismu neexistuje pojem hříchu, ale do jisté míry se mu přibližuje představa rituální nečistoty kegare. Kegare je vše co odpuzuje kami, a proto je nutné se ho vystříhat, případně zbavit očiistou. Znečištění může být přímým stykem přeneseno i na druhé. Kegare lze dělit do několika kategorií:

- různé věci páchnoucí a rozkládající se
- vše co souvisí s lidskou krví
- smrt, zabití nebo zranění jakéhokoli živého tvora.

Za rituálně nečisté se považují i ti, které postihla nějaká přírodní pohroma, a posléze ten, kdo se dopustil zločinu proti společnosti, především kdo nějakým způsobem narušil zdar zemědělské práce. Později byly jako kegare klasifikovány loupež, zpronevěra, zhářství, incest a sodomie.

Obřadná očista je nutná před každou návštěvou svatyně - před vchodem je umístěna nádrž s vodou na umytí rukou a dřevěná nádoba s rukojetí na vypláchnutí úst. Při vážnějších případech znečištění je například nutná celková koupel ledovou vodou z vodopádu nebo několikadenní půst.

Šintoismus lze definovat jako japonskou formu raného stupně náboženství, založeného na animismu a polyteismu, jehož analogie nacházíme i v jiných částech světa. Co šintoismu dodává na zajímavosti, je skutečnost, že nebyl vytlačen nebo pohlcen žádným jiným z nábožensko-filozofických systémů, které do Japonska později přišly. Přetrval ve své původní nevyvinuté formě bez kánonu a dogmat, bez morálních příkazů a zákazů a k nim se vážícího učení o spáse či zavržení, bez složité liturgie. Vedle mýtů v nejstarších kronikách se dochovaly texty písni norito, jimiž byly provázeny některé obřady. V šintoismu nevznikla zvláštní potřeba sakrálních staveb, a pokud byly stavěny svatyně (mija), aby do nich byl uložen předmět uctíváný jako sídlo kami, nelišily se svou architekturou od obydlí. Jejich vnitřní prostor nebyl koncipován jako shromaždiště věřících, jimž i nadále sloužilo prostranství kolem svatyně, kam se vstupuje branou (torii), která je dodnes nejvýraznějším znakem šintoistických svatyní. Se vznikem svatyní souvisí také instituce kněží a kněžek, ale šintoismus nevytvářel formalizovanou církevní organizaci. Dynastická legenda přisoudila nejvyšší postavení v šintoistickém kultovním životě císaři jako přímému potomku bohů, kteří stvořili Japonsko, a císař sám konal obřady k jejich uctění. Odznakem jeho postavení byly dynastické kultovní předměty - zrcadlo, meč a náhrdelník, původně uložené v paláci a později ve svatyních v Ise, kde kněžkou bohyně Amaterasu bývala jedna z císařských princezen. V Ise stejně jako ve svatyni Izumo, zasvěcené bohovi Ókuninušimu, byl šintoistický kult zachovávan v původní podobě i poté, co v 9. století na půdě japonského buddhismu vzniklo učení, podle něhož buddhismus a šintoismus jsou dvě formy téhož náboženství. Nedošlo sice k jejich úplnému sloučení, ale šintoistické svatyně byly svěřeny do správy buddhistických sekt. Spontánní lidová víra v místní kami, uctíváná společnými slavnostmi, které byly jedním z projevů soudržnosti vesnického a později také městského společenství a byly tímto společenstvím pravidelně organizovány, však nepotřebovala žádný složitý církevní patronát. V těchto lidových projevech a lidových vírách je třeba hledat jednu z příčin vitality šintoismu, na jehož přežití má jinak zásluhu také tolerance buddhismu.

